

Rozhovor

ŽIVOT PRO MÉLIÈSE

*Rozhovor s Madeleine Malthêteovou-Mélièsovou,
víceprezidentkou Association des Amis de Georges Méliès*

Frank Kessler – Sabine Lenková

Jak ovlivnilo vaše mládí, které jste strávila po boku svého dědečka, vaši pozdější činnost, to jest vaše mnohaleté usilování o to, aby se práce Georgese Mélièse stala známou na celém světě?

Inu, to vše je dost zvláštní, když se pomyslí na to, že během všech těch let, která jsem u něj mezi svým pátým a patnáctým rokem života strávila, mi on nikdy o filmu nevypravoval. To, co jsem díky němu poznala, bylo především kouzelnické umění a magie, protože mne vždycky bral s sebou na bankety kouzelníků. Byl jejich prezidentem. Takže jsem vyrůstala spíš s magií a s operetou. Miloval operetu, hrál na klavír a společně jsme zpívali. Vlastním nevýčerpatelný repertoár operních kupletů. O filmu jsme skoro nemluvíli, protože přese všechno byl pro něj spojen s velkou hořkostí. Samozřejmě jsme chodili do kina, ale zvukový film mu velmi vadil. Ovšem později si na něj zvykl. Měl rád westerny, dokumentární filmy, čili všechno, co se nedalo vidět na divadelním jevišti. Opovrhoval nafilmovaným divadlem, což je pro muže pohybu normální. Byl to někdo, kdo se svým tělem dokázal vyjádřit. Skoro až do jeho smrti jsem ho vídala provozovat gymnastiku. Udržoval své tělo vytrénované. Kromě toho jej lze v jeho filmech vidět tančit. Hned se pozná, že je tanečník, atlet, dokonce i akrobat. Bylo pro něj nejdůležitější zůstat ve formě, být štíhlý a držet se velmi zpříma.

Mě dal na cestu velmi jednoduché principy: „Neotáčej se, jdi stále vpřed, nemá cenu se otáčet a říkat: kdybych byl býval věděl, šlus, opona padla.“ A: „Když chceš, aby tě měli rádi, buď milá.“ S touto výbavou jsem se dala na cestu. Nedisponovala jsem dědictvím, byli jsme koneckonců úplně zruinováni; žili jsme v chudobě, která ale byla tajena. Pro všechny jsme představovali spořádanou měšťanskou rodinu. Nosil svou diamantovou sponu na kravatě a glazé manžety, které vyměňoval každý den. Jedli jsme nudle, ale stříbrnými příbory.

Opravdu to byl podivný svět, který mne trochu vyváděl z rovnováhy. Od něj a jeho druhé ženy, Jehanne d'Alcyové, jsem získala velmi dobrou měšťanskou výchovu. Rodina mého otce pocházela z dělnického prostředí. Stála jsem tedy vždy mezi dvěma milieui, měla jsem dvě existence, dvě různé formy kultury. Tohle všechno mne k filmu věru

nevedlo. Když můj dědeček v roce 1938 zemřel, bylo mi zrovna patnáct. Studovala jsem na gymnáziu, ale o filmu se stále ještě nemluvílo. Přesto jsem všechny znala, protože ti lidé k nám chodili domů. Tak jsem se ve dvanácti, třinácti letech setkala s Abelem Gancem, Marcelem L'Herbierem, Marcelem Carném, Jacquesem Prévertem, Henri Langloisem, Georgesem Franjuem. Ale nezajímali mne. Když přišli k mému dědečkovi, vyklidila jsem pole.

Dlouho po jeho smrti jsem moc litovala, že se ho už nemohu zeptat na to, na co bych se ho teď mohla zeptat jako dospělá. Ale jak známo, nemá člověk v patnácti žádné skutečné dotazy pro dědečka, kterého respektuje. Čeká, až bude mluvit on. Za mých časů se rodičům bez přímého vyzvání žádné otázky nekladly. Tudíž prakticky neexistuje spojení mezi ním a tím, co jsem udělala já.

Odtud tedy žádný podnět nepřišel?

Vůbec ne.

Proč jste se přesto počala zajímat o jeho dílo? A kdy jste s tím začala?

V roce 1945 jsem začala pátrat po Mélièsovi. Ale vlastně začalo všechno mnohem dříve, už během války. Po smrti mého dědečka nás podruhé vykradli. Už jednou, roku 1923, když byl zruinován, bylo všechno rozprodáno a rozptýleno na všechny strany. Od roku 1932 do roku 1939 jsme žili v zámku Orly. Potom nás vyhodili ven. Francouzské letectvo zámek zabralo. Měli jsme celé jedno křídlo zámku a nemohli jsme naše věci umístit někam jinam. Takže strčili mou babičku do starobince pro kabaretní umělce a já jsem šla ke své babičce z otcovy strany do Paříže. Armáda zapečetila naše dveře a prohlásila, že na ně nikdo nikdy nesáhne. Když jsme v roce 1940 přišli do zámku, abych se podívala, co se mezitím stalo, uvítali mne Němci. Řekla jsem, že jsem tu bydlela a že jsem chtěla vidět, co se z našeho bytu stalo. Tehdy mi odpověděl německý oficír: „Poslyšte, když jsme sem dorazili, bylo všechno dokořán.“ Všechno zmizelo, lidé z okolí vzali všechno s sebou. Tak už jsem neměla žádnou vzpomínku na dětství, žádnou knihu, žádnou panenku, nic. Přesto jsem si začala dávat znovu dohromady své dědictví, jež mi bylo dvěma drancováními odepřeno. Pravý důvod vězí možná v tom, že jsem si řekla: „Všechno mi vzali, tak se pokusím to znovu najít.“

Moje babička navíc nadále předváděla filmy. Zvali ji na setkání. Madame Mélièsová, první filmová hvězda světa, už byla osobností. Doprovázela jsem ji, což mne nutilo k tomu, abych se i nadále setkávala s lidmi od filmu. Můj muž, René Malthête, se o Mélièse velmi zajímal. Byl starší než já, a proto mnohem zvědavější. Kladl mi otázky, které jsem nedokázala zodpovědět. Nakonec si mne Henri Langlois v roce 1943 vzal jako sekretářku do Cinémathèque française. Tihle tři lidé, kteří nebyli Mélièsovými pokrevními příbuznými, mne tedy dovedli k tomu, abych se ptala po Mélièsovi. Ještě dnes pro mne vlastně sestává ze dvou postav: na jedné straně je tu můj dědeček, a pak je tady ještě takový člověk, kterému se říká Méliès, a tak nějak mi připadá těžké, dát ty dva dohromady.

ILUMINACE

Frank Kessler – Sabine Lenková: Život pro Mélièse

Madelaine Malthêteová-Mélièssová při návštěvě Prahy v roce 1980.

Vlevo vzadu Zdeněk Štábla, vpravo vzadu Miroslav Svoboda.

Foto Karel Čáslavský

Ale nejedná se o šokující setkání jako pro Maud Linderovou?

Ne, vůbec ne: svým způsobem jsem byla přinucena k tomu, abych se o Mélièse starala. Přirozeně mne potom hnala taky zvědavost. Řekla jsem si: „Tohohle pána, s nímž jsi žila, kterého ale vlastně neznáš, protože o sobě vyprávěl jen málo, toho bys možná měla poznat skrze jeho filmy.“ Čím častěji jsem ho viděla na plátně, tím více jsem chápala, jak žil a co ho motivovalo.

Člověk, jehož v těch filmech vidíte, by tedy docela dobře mohl být někdo jiný než váš dědeček?

Jistě, především protože tam vidím mladého muže, čtyřicátníka. Když jsem ale k němu přišla já, bylo mu už sedmdesát. Je to pro mne trochu obtížné, dát si to v hlavě dohromady.

Mohla byste nám vyprávět něco z vašeho působení v Cinémathèque française?

Inu, Henri Langlois chtěl už dlouho, abych pro něj pracovala, ale nemohl mne zaplatit. Já jsem ale nutně pracovat musela, neboť jsme byli velmi chudí a nějak jsme se najíst museli. Skončila jsem tedy se svými studií a v roce 1942 jsem začala pracovat na finančním úřadě. Ještě v téže roce jsem přešla k jednomu právníkovi. S úmyslem vzít mne k sobě tam přišel Henri Langlois a pravit: „Získal jsem subvenci.“ Rozhodující tedy bylo, že dostal v roce 1943 státní podporu. Zaměstnal mne jako sekretářku. Psala jsem na stroji jeho dopisy a filmy jsem se moc nezabývala. O ty se staral Jean Mitry. Ale jelikož nás bylo pět, dělal nakonec každý všechno. Chodila jsem do „bunkrů“ a přivázela filmy na svém kole. Mezitím vyřizoval Mitry poštu. Bratři Hillaireauové měli tou dobou na práci něco jiného. Byli jsme vyměnitelní, neboť jsme žili svým způsobem v jakémsi mikrokosmu.

Byli jsme umístěni v budově ministerstva informací. Přišli Němci z úřadu pro cenzuru, aby v předváděcím sále cenzurovali naše filmy, a sice tak svědomitě, že jsme s doktorem Frankem Henselem, ředitelem Říšského filmového archivu, zhlédli všechny zakázané filmy, tak například ve tři v noci *Jih proti Severu*. Byla to pro nás opravdu velmi podivná pracovní atmosféra: Celou dobu jsme pracovali s Němci a zároveň jsme byli neustále kontrolováni.

Jak se vám vaše dobrodružství v Cinémathèque líbilo?

Vlastně to bylo moc příjemné, protože tou dobou nebyl ještě Langlois tím zbožňovaným Langloisem vyvýšeným na podest, jak ho každý zná. Dnes už se na něj nesmí sáhnout. My jsme poznali ještě člověka s dobrými vlastnostmi a chybami, ještě ne velikáského, avšak už velmi nepořádného. Ale od toho jsme tu byli my, a protože jsme kolem něj tvořili velmi malý kruh, dařilo se nám udržet loď při kurzu. Moc jsme se bavili a uchovali si nezapomenutelné vzpomínky.

Pak jsem se vdala. Moje dcera Anne-Marie přišla na svět v roce 1945 a já musela Langloise opustit. Přesto jsem pro něj pracovala i nadále, pokaždé, když šlo o nějakou výstavu,

*Georges Méliès v roce 1929 ve svém stánku s galanterním zbožím
na nádraží v pařížské čtvrti St. Lazar*

Foto archiv

jednou v Avenue de Messine, jednou pro výstavu ke stému výročí narození Georgese Mélièse. Celý týden jsem se nemohla starat o své děti, takže když byly ještě malé, měly z Mélièse hrůzu, protože Méliès pro ně znamenal: máma odejde. Až tak v pětadvaceti se začaly o Mélièse zajímat. Předtím to bylo opravdu strašné: „Máme Mélièse až po krk, doma se mluví stále jenom o něm.“

Posléze jsem začala pátrat po filmech, protože Langlois řekl: „Po osvobození budeme konečně moci pracovat a navázat spojení se zahraničními kinematéky.“ Do roku 1945 jsme neměli žádný kontakt, ani s Londýnem, ani s New Yorkem, protože Cinémathèque ležela v Němci obsazené zóně. Řekl mi: „Na mě visí celý svět, takže o Mélièse se budete starat vy. A ať to frčí.“ Totéž můj muž. A moje babička, velmi vyzývavým tónem: „Ano, to je tvůj úkol.“ V roce 1946 jsem začala filmy hledat, avšak tehdy jsem je nepředváděla. Langlois byl tím, kdo je promítal. V roce 1949 mi pak řekl: „Tak honem, před publikem je třeba jednoduše skočit jako do studené vody.“ Tak jsem tedy v roce 1949 ve Švédsku poprvé veřejně předváděla filmy.

Pro koho byly ty filmy znovu nalézány? Pro Cinémathèque?

Ne, pro mne. V Cinémathèque byly předváděny, protože jsem nevlastnila archiv. Ale promítaly se pod mým jménem. Ti lidé mi ty filmy osobně darovali. A mnoho jsem jich koupila od majitelů kočovných kin anebo jejich dětí, kteří se filmů chtěli zbavit.

Vždyť to byly nitrátové filmy. Když mi tedy říkají, že jsem je zdělila, odpovídám: „Je mi líto, ale své dědictví jsem si odkoupila zpátky.“

Navštěvovala jste systematicky bleší trhy?

Ne, vůbec ne. Se třemi dětmi jsem na to neměla čas. Většinu věcí jsem našla znovu skrze dopisování, s podporou Jacquese Richarda, člena Les Amis de Georges Méliès. Ještě docela mladý chodil spolu s jedním přítelem, René Charlesem, po bleších trzích. Lidé jako oni je systematicky prohledávali. Když si nebyli zcela jistí, jestli se jedná o Mélièse, ukázali mi to. Brzy se vytvořil spolek, který spočíval na přátelství, dobrovolné spolupráci a důvěře. Svět, v němž žijí dnes, mi velmi vadí, protože to všechno už neexistuje.

Kde jste znovunalezené filmy uskladnila?

U sebe doma, v mém sklepě. Naštěstí jsem v té době bydlila ve versailleském zámku, a tak jsem disponovala nádherným, dobře temperovaným sklepem s původní klenbou, kde jsem své filmy mohla umístit. V roce 1961 jsme pak společně s Langloisem pořádali oslavu ke stému výročí Mélièsova narození. Začali jsme u Adriany Proloové v Turíně, kam jsem jela uspořádat výstavu. V dubnu pak byla velká akce v Montreuilu. V květnu 1961 jsme založili společnost Les Amis de Georges Méliès, neboť jsme o měsíc později organizovali velkou jubilejní výstavu v Musée des Arts Décoratifs v Paříži a chtěli jsme, aby spolek převzal záštitu. Společnost existuje tedy od roku 1961; vybavena ročním rozpočtem, stará se o filmy, předvádí a restauruje je a dává dělat kopie, všechno bez subvencí. Cinémathèque Méliès je archiv bez státní podpory, ale přesto se daří filmy zachraňovat, uchovávat je, udržovat je v dobrém stavu a ukazovat je.

Jak jste se vypořádala se zakládáním společnosti?

Inu, jelikož jsem nevlastnila osobní jmění a dosud žádné nevlastním, ručil za všechno můj muž. Kdybych tedy neměla štěstí a majetného a zaujatého muže...

Byl povoláním lékař.

Ano, avšak především vlastnil osobní jmění, které zdědil od své rodiny.

Vyhledávání filmů trvá od roku 1946 dodnes. V které době jste našla nejvíce filmů?

Prvních sedm titulů, které svěřil Langloisovi Jean-Plasice Mauclaira a jež byly znovunalezeny pro mélièsovskou oslavu, tvořily základ. Po válce jsem našla první v Praze, v Polsku, a společně s Einarem Lauritzenem ve Švédsku. Ale skutečně se to vlastně pořádně rozběhlo vlastně až po mé cestě po Americe. Předtím jsem navštívila různé evropské archivy, ale nenašla jsem více než dva, tři tituly. Najednou přicházely filmy ve velkých vlnách z Ameriky. V roce 1962 jsem se svým mužem podnikla pětitýdenní cestu do Ame-

riky. Během této doby jsem se obracela na lidi z Rochesteru a z Muzea moderního umění v New Yorku, které jsem dosud znala jen z dopisů. Kontakt se okamžitě dostavil. Namísto začali s pátráním, aby pro mne znovunalezli tolik filmů, kolik bylo možné, přičemž začali s Paper Prints. Tak jsem mohla vzít jedním rázem s sebou 27 titulů. Dál to pak šlo v Londýně. V jejich první zásilce z roku 1971 mi poslali osm až deset filmů najednou. Roku 1974 přišlo 29 kopií z Ameriky, potom osm z Londýna. V roce 1978 jsem nakonec dostala celou Schlesingerovu sbírku z Los Angeles, kterou vypátral Paul Spehr z Washingtonu. Z filmového oddělení Library of Congress jsem získala čtyřicet filmů. A jde to dál, protože za tu krátkou dobu, v níž Paolo Cherchi Usai pracoval v Rochesteru, našel pět titulů.

Co se vyplácí, je podle mého názoru lidský kontakt. Ti lidé mne musí vidět, setkávat se se mnou, znát moje podnikání. Často se o mě říkalo, že jsem chtěla na filmech vydělat peníze, že jsem chtěla filmy znovunalezt pro komerční účely. Od momentu, kdy ti lidé znali mé usilování a věděli, že jsem na Mélièsovi nikdy nevydělala ani halíř, že mne to vždycky jenom stálo peníze, spontánně mi pomáhali. Pro dnešní cítění je to totálně bláznivý postup, ale tehdy to tak vůbec nebylo. Rok 1962 znamenal skutečně bod zlomu.

A dnes?

Filmy se nalézají znovu především ve Spojených státech. Ale právě teď očekávám jeden z Milána, jeden z Valencie. Další je v Paříži, avšak tady zřejmě nechtějí, abych věděla, že ho mají. Musím tedy najít někoho, kdo ho pro mne koupí, tak, aby se nevědělo, že je vlastně určen pro mne.

Proč se najde tolik titulů v Americe?

Méliès ve Francii všechny své filmy zničil. Najdou se v Americe, jelikož celý soubor filmů, které poslal Méliès svému bratru Gastonovi, byl tímto prodán Universalu. Schlesinger, jeden z ředitelů Universalu, je vzal na sebe, a nyní jsou ve vlastnictví UCLA Film and Television Archive.

Ale přinejmenším do roku 1909 prodávali francouzští producenti své filmy.

Ano, a proto jsem našla filmy u majitelů kočovných kin. Ten Méliès, který je zrovna na prodej, pochází ze souboru padesáti filmů jedné kočovné společnosti.

V oběžníku „Les Amis de Georges Méliès“ stálo, že vám byl 1983 jeden film darován jedním německým sběratelem.

Marie-Hélène Leherisseyová-Mélièsová získala *Brahmínův zázrak* ve Fürthu. Nevím od koho, neudal své jméno. To se vlastně stává pořád. Zlatá poučka, kterou jsem Marii-Hélène vstípila, zní: neklást žádné otázky. Přinášejí ti dárek a ty řekneš děkuji pěkně. Ale otázky nejsou dovoleny.

Vraťme se ještě jednou ke společnosti Les Amis de Georges Méliès. Proč byla založena? Přece nejen kvůli záštitě pro oslavu stého výročí?

V žádném případě, byla uvedena v život, abych tu už nestála samotná, aby existovala struktura, která bude s pátráním pokračovat. Existuje dokonce ještě po dvaatřiceti letech a stále má ještě téhož prezidenta.

Kdo byli první členové? Vaše rodina?

Ano, ale nejen má vlastní rodina. Bratranec mého muže byl prezidentem, můj muž tajemníkem spolku a já sama viceprezidentkou, jíž stále ještě jsem. Místo pokladníka zastávala žena André Mélièse. Zpočátku jsme vyžadovali, aby se členy spolku mohli stát jen ti, kteří s Mélièsem pracovali, kteří ho znali sami nebo pocházeli z rodin, které se s Mélièsem seznámily. Společnost si konečně říkala Přátelé Georgese Mélièse. Od těch dob mnozí zemřeli. Já jsem jednou z mála žijících z dob počátků.

Odkud se vzali všichni ti mladí členové?

Přistoupili později díky filmovým projekcím. Procestovala jsem celý svět a diváci, kteří představení navštěvovali, mi říkali: „Něco takového jsme ještě nikdy neviděli. Mohla byste nás o svých aktivitách průběžně informovat?“ Proto se mezi našimi členy nachází mnoho ne-Francouzů jakož i zahraničních kinematék. A pak k nám ještě patří také asi dvacet kouzelníků, kteří nám rovněž drží palce. Tvoříme řetěz přátel, což by dnes jako konstrukce už nebylo proveditelné.

Jak vidíte budoucnost Amis de Georges Méliès?

V podstatě se o ně dost bojím, protože všechny osoby, s nimiž spolupracuji, jako například fotograf Patrick Vautrin, jako můj syn Jacques, mají svá zaměstnání. Zůstávají jim pouze víkendy a prázdniny, což celou věc poněkud komplikuje. Co se mne týče, pracuji dvanáct hodin denně, tedy „full time“. Avšak za mnou nestojí nikdo, kdo by se mohl této práci věnovat na plný úvazek. Spolek bude vydávat dále věstník a informovat o svých bádáních, avšak beze mne to bude moc těžké.

Určitou dobu to musím ještě nějak zvládnout, aby má dcera Anne-Marie, jíž je teď čtyřicet osm let, mohla jít do důchodu a převzít mou pozici. Přitom nelze přehlédnout, že je mi už sedmdesát, takže musím vydržet do dvaosmdesáti.

Uvažovala jste přeci o založení Muzea Georgese Mélièse.

Ovšem. Přála bych si, abych mohla tento sen uskutečnit ještě před smrtí: muzeum pro mé kompletní sbírky, protože po mé smrti nastanou problémy. I když by si mé děti chtěly sbírku ponechat, kvůli vysokým daním z dědictví nebudou moci. Už jsem dostala vícero nabídek pro muzeum, ale nic se neuskutečnilo. Takže čekám... Ale jsem unavená. Všechna ta setkání, zasedání bez výsledku. Člověk zasílá a zasílá texty, seznamy, a podává návrhy. A pak je pánům líto, nemohou nic dělat.

Často jsme se tázali, jak jste to všechno dokázala: vychovávat děti a zároveň se starat o Mélièse. Zbýl vám vůbec ještě čas pro sebe?

Tuhle otázku jsem si nikdy nekladla. Když jsem se vdala a narodily se mi tři děti, považovala mne jedna přítelkyně z dětských dob za naprosto šílenou, neboť to přece znamenalo, že jsem se vzdala své vlastní osoby. V podstatně je to pravda; po deset let, mezi mými jednadvacátými a mými třicátými narozeninami, jsem jen tak tak přežívala. Už vůbec nevím, co jsem tou dobou dělala, v mé paměti je tady černá díra. Tak nějak automaticky jsem se o všechno starala a dokonce jsem pořádala přednášky; skoro se na to nepamatuji, protože jsem tehdy byla k smrti znavená. Během dvou let se mi narodily tři děti. Tehdy jsem neměla žádná ulehčení práce v domácnosti, žádnou pračku, žádné plenky na jedno použití. Celý den jsem vařila plenky na plynovém vařiči. A také ještě neexistovala dnes běžná očkování. V jednom roce dostaly děti černý kašel, neštovice a spalničky. Po všechna ta léta jsem plnila své povinnosti, aniž bych přečetla jedinou knihu, a stále fyzicky vysátá. Měla jsem pocit, že úplně ztrácím svou intelektuální substanci. K mým třicátým narozeninám jsem uspořádala velikánskou slavnost a řekla jsem si: „Od nynějška se starám o sebe.“ Zkusila jsem to a šlo to. Přesto jsem se přirozeně i nadále starala o mé děti a mého muže. Jelikož byl můj muž – jako lékař jedné parlamentní frakce – politicky velice aktivní, musela jsem mimoto dvakrát týdně pořádát oficiální diner pro dvanáct osob, pro poslance a ministry Čtvrté republiky. Vedla jsem tedy intenzivní život. Od roku 1961, když už byly mé děti dost velké, abych je mohla nechat u tety, jsem se konečně mohla vydat sama nebo s manželem na cesty. V roce 1969 můj muž těžce onemocněl. Během následujících devíti let jsem byla zdravotní sestrou a vůbec jsem už necestovala. Můj strýc André Méliès, tedy Georgesův syn, naštěstí v této době ukončil svou divadelní kariéru. Převzal přednášky, což znamenalo, že se filmy nadále předváděly. Až po smrti mého muže v roce 1978 jsem opět začala cestovat.

Kdybyste měla možnost začít svůj život znovu, udělala byste všechno zase tak?

Nevím. Někde to asi stálo psáno. Člověk nemůže měnit svůj osud.

Ale díváte se na to spíš pozitivně?

Ano, jistě. Myslím si, že člověk musí stále něco dělat. Mám přátele v mém věku, kteří se moc nudí, nevědí, co je zajímavé, a říkají mi: „Ty máš vážně štěstí, ty máš Mélièse.“ Ale kdybych Mélièse neměla, dělala bych v každém případě něco jiného. Příslušela jsem k politické straně, lidé mne znali. Jsem si jista, že bych udělala kariéru v politice.

Jaký závěr vyvozujete ze svého života?

Na povrchu vedu zcela normální existenci. Ale v hloubi se skrývá umělecký život. Jsem *bohémienne* a absolutně žádná *bourgeoise* a šestatřicet let jsem žila proti proudu.

Což jistým způsobem velmi připomíná Mélièse.

Ano, protože i já jsem přeci vždycky vlastnila fasádu měšťáckého života, s automobilem, druhým bytem, studujícími dětmi. Ale to všechno není můj život. Mně se líbí stát na jarmarku a zpívat.

U Georgese Mélièse existují také obě strany. Když člověk vidí toho důstojného pána na fotografii, nepočítá vůbec s tím, že ho uvidí tancovat.

Právě, a to je vlastně moje skrytá tvář, ta tvář, která na mně není hned patrná.

Přeložil Milan Doinel

Přeloženo z německého originálu: Frank Kessler – Sabine Lenk, *Ein Leben für Méliès, Ein Interview mit Madeleine Malthête-Méliès, der Enkelin des Zauberers von Montreuil.*

KINtop 2. *Georges Méliès – Magier der Filmkunst.*

Stroemfeld/Roter Stern, Basel – Frankfurt am Main 1993, s. 93 – 102.

Citované filmy:

Jih proti severu (Gone with the Wind; Victor Fleming, 1939), *Brahmínův zázrak* (Les Miracles du Brahmine; Georges Méliès, 1899).